

BRA UPPHANDLING AV FÖRETAGSHÄLSOVÅRD.

Riktlinjer för Byggnads

Byggnads riktlinjer för företagshälsovård

Syftet med att ta fram riktlinjer för upphandlandet av företagshälsovård är att Byggnads medlemmar ska få så bra företagshälsovård som möjligt. Riktlinjerna ska hjälpa dig som medverkar vid tecknandet av avtal att ställa krav och se till att arbetsmiljöavtalet uppfylls.

Företagshälsovården ska vara en expertresurs. En bra fungerande företagshälsovård, som ger förslag på rätt åtgärder, leder till en bra arbetsmiljö och säkra arbetsplatser.

När det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) och företagshälsovården fungerar bra minskar de arbetsrelaterade sjukdomarna och olyckorna.

För att företagshälsovården ska klara av att hjälpa företag att minska och förhindra arbetsrelaterade sjukdomar, arbets- och belastningsskador och olyckor är det viktigt att företagshälsovården är rätt anpassad. Den ska:

- Vara anpassad efter de behov som Byggnads medlemmar har
- Utformas efter den typ av arbeten som företaget utför

Företagshälsovårdens uppgift är också att hjälpa till att hitta ergonomiskt utformade hjälpmedel, ta fram arbetsmetoder som ger färre arbetsskador och att rehabilitera och individanpassa. Grunden till detta är det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM).

Du som skyddsombud (SO), regionalt skyddsombud (RSO), arbetsmiljöansvarig, medbestämmande (MB) eller ombudsman på Byggnads är en viktig del i att företaget har en kvalificerad företagshälsovård.

Hur ofta ska hälsoundersökningar göras?

Enligt kollektivavtal och lag är det arbetsgivarens ansvar att se till att anställda genomgår hälsoundersökningar. Minst var tredje år ska du och dina arbetskamrater hälsoundersökas. Finns behov kan även beslut om individuella åtgärder fattas av företaget med hjälp av företagshälsovården. Enligt Byggaavtalet ska du som fyllt 50 års ålder genomgå en hälsoundersökning varje år.

Vad ska hälsokontrollen innehålla?

Den viktigaste uppgiften för dig som deltar i upphandling av företagshälsovård är att lyssna in medlemmarnas behov. Gå igenom olycksrapporter, eventuella inträffade olycksfall och arbetssjukdomar. För att få igång en diskussion på företaget om vad företagshälsovården ska innehålla kan du inleda med en medarbetarundersökning i form av en enkät.

Som minst ska en hälsokontroll innefatta:

- Spirometri (undersökning av lungkapacitet)
- Vibrationskontroll
- Audionomisk undersökning (hörsel)
- Funktionsbedömning (kroppslig genomgång av muskler/hälsoprofil)
- Hur kroppen klarar olika belastningar
- Medicinsk kontroll. Exempelvis mätning av blodtryck och järnvärde

Det finns även lagstadgade medicinska tjänstbarhetskontroller för dig som jobbar med:

- **Kvarts:** Dubbelspirometri. Test av lungfunktion för farliga dammpartiklar
- **Asbest:** Extra spirometrikontroll

- **Kemiska ämnen:** Kontroll så att du inte är på väg att utveckla allergi, få lungskador eller utveckla reproduktionsstörande
- **Härdplaster:** Kontroll så att du inte är på väg att utveckla allergi eller få lungskador
- **Vibrationer:** Mätning av nerver och att du inte tar skada av arbetet
- **Dykeriarbete:** Extrakontroller för dig som arbetar under tryck
- **Blyarbete:** Extra kontroll så att du inte får in bly i kroppen

Tjänstbarhetskontrollen intygar att arbetaren är tillräckligt frisk för att utföra vissa arbetsuppgifter.

Uppföljning av resultat

Eftersom företagshälsovården ska arbeta förebyggande är resultatuppföljning en nödvändig del av uppdraget. Uppföljningen från hälso- och arbetsmiljöundersökningar ska ske på ett sådant sätt att en person utan expertkunskap kan förstå vad resultatet från undersökningarna innebär.

Lägg tid på att inventera era behov av företagshälsovård. Som representant för Byggnads ska du och gärna någon till, exempelvis MB-grupp, kräva att få vara med på mötet med företagshälsovården. Formulera tydliga mål. **Våga ställa krav på företagshälsovården och be om en analys.**

Vid nytecknande av företagshälsovård

Utöver medarbetareundersökningen, låt gärna företagshälsovården göra en riskbedömning på företaget för att lokalisera behovet av insats. Underlaget skautgå från att företagshälsovårdens främsta uppgift är att arbeta förebyggande.

Företagshälsovården ska:

- Vara en resurs för arbetsgivaren i det förebyggande arbetsmiljöarbetet.
- Bidra till att skapa säkra, hälsofrämjande, utvecklande och produktiva arbetsförhållanden. Den ska kunna identifiera och åtgärda olycksfalls- och hälsorisker i arbetsmiljön så att ingen kommer till skada eller blir sjuk.
- Bidra till att upprätthålla, och vid behov förbättra, anställdas hälsa och arbetsförmåga. Fokus ligger på, men är inte begränsat till, arbetets och arbetsplatsens betydelse för hälsan.

Ett annat bra underlag för en analys är sjukfrånvaron i företaget. Hur många arbetare är till exempel sjukskrivna, eller har besvär i rygg eller axlar? Behövs medicinsk hjälp eller hjälp med förebyggande åtgärder?

Vad är förebyggande företagshälsovård?

De olika yrkesgrupperna inom företagshälsovården bidrar genom sitt arbete till att upptäcka, förebygga och minimera arbetsmiljörisker. Deras insatser ingår som en viktig del i företagets arbete med arbetsanpassning och rehabilitering. Det är bäst om företagshälsovården fungerar som en sammanhållen resurs och att den anlitas löpande istället för till enstaka tjänster. På så sätt kan kvaliteten i arbetsmiljöarbetet säkras över tiden. Och det blir lättare att tidigt upptäcka hälsorisker.

Till företagshälsovårdens arbetsuppgifter hör att kunna identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa.

Vad ska företagshälsovården erbjuda förutom hälsoundersökning?

Företagshälsovården ska erbjuda rådgivning om hälsa, miljö och säkerhet. Det innebär att du som MB-ledamot eller skyddsombud ska få hjälp av en expert hos företagshälsovården med att till exempel

tolka varuinformationsblad, få råd om vilken utrustning som ska användas vid olika arbeten, vid investeringar av nya maskiner eller inköp av utrustning. Den rådgivning som företagshälsovården ger är viktig, speciellt vid förändringar av arbetsmetoder eller företagets organisation.

Rehabilitering

Byggnads medlemmar och företaget ska kunna få hjälp av företagshälsovården och deras medicinska experter vid rehabiliteringsutredningar. Det kan finnas behov av medicinsk sakkunskap i samband med utredningen och vid upprättande av rehabiliteringsplan.

Företagshälsovården ska hjälpa till med att ta fram förslag om hur du som har en arbetsrelaterad sjukdom eller skada ska kunna återgå till ditt arbete. I detta arbete har rehabiliteringsutredningen/planen en viktig roll. Planen ska möjliggöra en återgång till arbetet. Företagshälsovården ska, om så önskas, vara samordnare vid rehabiliteringsinsatser.

Företagshälsovården ska hjälpa till med utlåtande vid arbetsrelaterad sjukdom eller arbetsskada. Den ska också ange vilka arbetsmoment som är olämpliga att utföra på grund av arbetsskada, ohälsa eller arbetsrelaterad sjukdom.

Första hjälpen och krisstöd

I händelse av olycka ska det finnas krisstöd från företagshälsovården. Dels mot övriga anställda i företaget och anhöriga till den drabbade. Samt eftervård av skadad. Din roll som skyddsombud blir här att se till så att krisstödet startas upp. Varje företag ska ha sin egen krisplan med en krisledja kring olika händelser. Har företaget ingen beredskap bör du begära förhandling av förebyggande krisstöd. Företagshälsovården eller annan aktör bör ta vid.

Utredning av olycksfall och tillbud

Byggnads medlemmar, skyddsombud och MB-grupp ska ha möjlighet att få hjälp av företagshälsovården med att utreda orsak till arbetsolycka och incident. Företagshälsovården ska också kunna dokumentera om det fanns brister eller fel i den tekniska utrustningen, handhavandefel eller brister i instruktioner.

Missbruksproblem

Problem med missbruk och riskbruk av olika slag finns i arbetslivet. Riskbruk innebär att du har en alkoholkonsumtion som innebär såväl en hälsofara som produktionsbortfall. Med anledning av detta behövs policy eller riktlinjer för hur missbruk och riskbruk ska hanteras på arbetsplatsen. Även här kan företagshälsovården bidra med sin kompetens.

Förebyggande hälsa som är arbetsrelaterad

Som komplement till företagshälsovården finns friskvård och friskvårdsbidrag. Uppmana dina kollegor att utnyttja sitt friskvårdsbidrag.

Kom överens om återkoppling

Byggnads medlemmar ska få personlig information om sin hälsostatus från företagshälsovårdens hälsoundersökningar. De ska också få förslag till ett personligt handlingsprogram om det behövs.

Företagshälsovården ska tolka hälsoundersökningens resultat åt ditt företag och er anställda, samt presentera vad som kan vara arbetsrelaterade besvär. Vidare bör företagshälsovården redovisa hälsoläget i ert företag relaterat till andra företag i branschen. Företagshälsovården ska komma med förslag

till hur resultaten ska återkopplas. Det är viktigt att det i återkopplingen till företag, MB-grupp och skyddsombud, finns förslag till en åtgärdsplan. Hur återkopplingen ska gå till och när det ska återkopplas ska skrivas in i avtalet.

När de anställda träffar företagshälsans experter, exempelvis för en bedömning eller utredning ska företagshälsan återkoppla resultatet till den anställdes närmaste chef. Företagshälsan måste i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen få den anställdes medgivande inför återkoppling.

Medgivandet avgör vilka delar som kan återkopplas. Ibland vill inte den anställda att något av det som har kommit fram förs vidare. Då kan företagshälsan ändå återkoppla genom att meddela arbetsgivaren att personen varit där, även om den inte kan gå in på detaljerna. Utifrån den nya lagstiftningen kring personuppgifter, GDPR, så måste du se till att ett skriftligt samtycke finns med i återkopplingsprocessen.

Ska hälsokontroller förmånsbeskattas?

Arbetsgivaren kan betala företagshälsovård, förebyggande behandling och rehabiliteringsinsatser utan förmånsbeskattning, liksom åtgärder mot stress och missbruk.

Förebyggande behandling och rehabilitering förmånsbeskattas inte om den i huvudsak omfattar insatser som arbetsgivaren ansvarar för enligt arbetsmiljölagen. Rehabilitering i samarbete med Försäkringskassan är skattefri, liksom åtgärder som ingår i en plan för återgång i arbete.

Det som inte förmånsbeskattas är:

- Behandling av missbruk och ätstörningar
- Besök hos fysioterapeut
- Krisstöd
- Samtal hos psykolog, terapeut eller sjuksköterska
- Hälsokontroller med direkt koppling till arbetet

Det som nu förmånsbeskattas är

- Fri hälso- och sjukvård av privat karaktär som exempelvis vanliga läkarundersökningar eller provtagning
- Röntgen
- Andra diagnostiserande undersökningar eller operationer som är att jämföra med privata levnadsförmåner.

Viktigt att teckna ett bra företagshälsovårdsavtal

Som skyddsombud, regionalt skyddsombud (RSO), arbetsmiljöansvarig, eller ombudsman på Byggnads ska du vara aktiv i upphandlingen med företagshälsan. Upprätthåll en god relation med företagshälsovården tillsammans med din arbetsgivare. Skriv ett bra avtal från början så ökar chansen att ni får det ni behöver och att de anställda kan vara trygga.

Följ alltid upp att hälsoföretaget sköter sig så att inga avtalsbrott sker. Använd alltid godkänd auktoriserad företagshälsovård. Är de medlemmar i branschorganisationen Sveriges företagshälsovård ökar chansen att det är kvalificerad företagshälsovård, då vissa krav ställs för att man ska få vara medlem.

Bra upphandling i sex steg

1. Behovsanalys utifrån riskbedömning och incident
2. Målformulering
3. Underlag för upphandling
4. Underlag för beslut
5. Genomförande
6. Uppföljning

För att kunna förebygga arbetsskador och följa upp de hälsoundersökningar och förslag som företagshälsovården ger, är det lämpligt att avtalet omfattar minst tre år. Det är särskilt viktigt med kontinuitet och långsiktighet när företagshälsovården har anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet i sitt uppdrag.

1. Behovsanalys utifrån riskbedömning och incident

- Lägg tid på att undersöka era behov av företagshälsovård. Kräv som skyddsombud att du och gärna någon till, exempelvis MB-grupp får vara med på mötet.
- Formulera vilka mål ni vill ha. Träffa företagshälsovården. Våga ställa krav på företagshälsovården och be om en analys. Följ alltid upp att ert gemensamma avtal följs och att de levererat det ni kommit överens om.
- Vid nytecknande av företagshälsovård, låt företagshälsovården göra en riskbedömning på arbetsplatsen för att lokalisera behovet för stöd- och hjälp. Upphandlingsunderlaget ska baseras på att företagshälsovårdens uppgift är att arbeta förebyggande.
 - Att vara en resurs för arbetsgivaren i det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Företagshälsovården ska bidra till att skapa säkra, hälsofrämjande, utvecklande och produktiva arbetsförhållanden. Den ska kunna identifiera och åtgärda olycksfalls- och hälsorisker i arbetsmiljön så att ingen kommer till skada eller blir sjuk.
 - Att bidra till att upprätthålla, och vid behov förbättra, anställdas hälsa och arbetsförmåga. Fokus ligger på, men är inte begränsat till, arbetets och arbetsplatsens betydelse för hälsan.
- Ett annat bra underlag för en analys är sjukfrånvaron i företaget. Hur många arbetare är sjukskrivna, eller har besvär i rygg och axlar. Behövs medicinsk hjälp eller hjälp med förebyggande åtgärder?

2. Målformulering

När du klarlagt behovet av service bör du skriftligt formulera era behov av tjänster från företagshälsovården i form av ett avtal eller kontrakt.

3. Underlag för upphandling

Den årliga kontrollen i det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) vägleder dig vid upphandlingen. Sammanställningen av kontrollen ska visa eventuella risker som bör uppmärksammas och förebyggas.

Förslag på upphandlingstjänster:

- Förebyggande innehåll med stöd för att identifiera risker
- Rehabiliteringsinsatser
- Arbetsförmågebedömning i grupp

- Rehabsamordning/rehabkoordinator
- System för sjuk- och friskanmälan
- Samtalsstöd
- Krisstöd dygnet runt
- Arbetsmiljö och hälsoutbildningar för chefer och arbetsmiljöombud
- Stöd för företaget i framtagning av hälsovårdspolicy
- Framtagning av hälsofrämjande program
- Motiverande samtal
- Utveckling av systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)
- Kartläggning av arbetsmiljö utifrån företagets verksamhet
- Kartläggning av de anställdas hälsa
- Konflikthantering
- Utredningar om till exempel kränkande särbehandling
- Drogtester och slumpvisa drogtest
- Förstadagsintyg
- Medicinska kontroller
- Handledning
- Chefsstöd och chefshandledning
- Team-/grupputveckling
- Konsultstöd vid ny-, om- och tillbyggnad
- Riskinventeringar och arbetsmiljöronder
- Riskbruk – kartläggning och utbildningar
- Organisationsanalyser
- Partnerskap – en partner som driver arbetet framåt ihop med organisationen
- Arbetshälsoekonomi – kalkyler och analyser
- Arbetsmiljö- och hälsostrategiskt arbete som ska synliggöra effekt

Referenser

Referenser är ett bra sätt att få reda på hur samarbetet med företagshälsan fungerar. Referenserna ger dig möjlighet att bedöma vilket mervärde företagshälsan skulle kunna ge er organisation. Referenserna ska kunna verifiera det som ni tycker är viktigt så att ni kan värdera vilken leveratör som kan skapa högst effekt och kvalitet i ert hälsovårdsarbete. Det är viktigt att referenskunderna kan beskriva vilket resultat de har fått av sin investering i företagshälsovård. Exempelvis lägre sjukskrivning, högre lönsamhet eller bättre kvalitet mm.

Exempel på referenser du kan be om:

- Beskriv hur ni genomfört projekt för att sänka sjukfrånvaron.
- Be företagshälsan att namnge en kund som de har arbetat med.
- Beskriv hur företagshälsan tillsammans med en kund fick till ett strategiskt arbete kring arbetsmiljö och hälsa.
- Beskriva en kund där de tydliggjort beställningsrutiner och återkoppling.
- Be dem visa på exempel där skyddsombud eller RSO varit med vid avtalsteckning.

4. Underlag för beslut

Om det finns en för låg budget för företagshälsovård är risken att kvalitet och effekt blir sämre och att ni inte kan arbeta förebyggande. Koppla hellre budget till vilka risker som finns, snarare än per anställd. En farligare arbetsmiljö med större risker ska ha en större budget för företagshälsovård än till exempel en inköpsavdelning.

Kontrollfrågor vid upphandling:

1. Har ditt företag undersökt vilka behov av undersökningar som ert arbete behöver *innan* upphandlingen av företagshälsovården genomförts?
2. Har företagshälsovården kunskapen om din arbetsmiljö?
3. Hjälper företagshälsovården till med att förebygga och undanröja risker på arbetsplatser?
4. Kan företagshälsovården hjälpa till med rehabilitering samt alkohol- och drogproblem?
5. Kommer företagshälsovården att ge stöd och hjälp vid kränkande särbehandling?
6. Har företagshälsovården kompetens nog att utbilda er i förebyggande och hantering av ohälsosam arbetsbelastning?
7. Kan företagshälsovården anlitas vid frågor om exponeringar av kvarts, asbest, vibrationer, isocyanater och cancerogena ämnen?
8. Kan företagshälsovården nyttjas av alla anställda vid krishantering? Exempelvis vid akut olyckshändelse, första hjälpen eller vid behov av krisstöd?
9. Följer ditt företag upp avtalet med företagshälsovården eller motsvarande och de tjänster som utförts?

5. Genomförande - från avtal till samarbete

Förlag på arbetsgång

1. Översätt avtalets innehåll

Vem gör vad: Alla måste förstå vad avtalet betyder i praktiken och vem som ska göra vad. Vad ska beställas, när ska det ske och av vem? Vilken information behöver alla ha och vad be höver "bara" personalavdelningen känna till? Tänk på att göra det enkelt för dem som ska använda sig av avtalet.

Fokus: Bestäm tillsammans med företagshälsan vilket fokus ni ska ha. Finns det effekter och resultat ni vill se? Beskriv dem och bryt ned vad det innebär för varje ansvarig chef

2. Ta fram en möteskalender

Vilka möten ska hållas under året? Hur ofta ska mötena ske? Vilka ska vara ordinarie deltagare och när bjuds olika experter in till mötena? Ta fram en gemensam agenda.

3. Informera om samarbetet

Internkommunikation: publicera information om samarbetet på ert intranät eller i de kommunikationskanaler ni använder i er organisation.

Till chefer i chefsforum: Låt företagshälsan vara med och presentera sig och berätta vad de vill åstadkomma ihop med företaget.

Till anställda: Tänk igenom vad som kan vara viktigt för dem att veta. Tänk på att tjänsterna är en del av att vara en attraktiv arbetsgivare.

4. Lär känna varandra

Hitta forum där ni utvecklar ert arbete på flera nivåer.

Ge företagshälsan kunskap: Låt företagshälsan möta så många olika verksamheter hos er som möjligt, gör gemensamma studiebesök.

Bjud in arbetsgruppen till företagshälsan och beskriv era respektive verksamheter.

5. Dokumentera kontrollen av arbetsmiljöåret som varit

Vad ska ske under året? Vad är löpande aktiviteter och vilket stöd behöver ni få från företagshälsan vid olika specifika händelser under året?

6. Uppföljning av samarbetets resultat

Nu kommer vi till det steg som kanske oftast får stryka på foten: uppföljningen. När ska uppföljningen hinnas med och hur ska den gå till? Du vill ju veta om företagshälsovården har rätt innehåll? Följ upp samarbetet tillsammans med er företagshälsa. Försök att få en tydlig bild av hur det fungerar ute i verksamheten.

Fungerar det som det ska? Finns det behov av att justera?

Uppföljning i fem steg:

- De behov som fanns när beställningen gjordes, gäller de fortfarande eller har de förändrats?
- Ser du att de mål som företagshälsan skulle stödja går åt rätt håll? Om målet är att minska sjukfrånvaron – syns det?
- Vilka analyser gör företagshälsovården av läget i organisationen? Be om information utifrån vad de ser och upplever. Var lyhörda. Tänk på att företagshälsan sitter på en guldgruva av information då de både träffar grupper, medarbetare och chefer i er organisation. Se återkoppling som den värdefulla och unika informationen den är. Ha en rimlig ambition, så att uppföljningen genomförs.
- Förändringar i beställningsrutiner. Är det lätt för organisationen att beställa? Behöver ni förändra processen eller i informationen för att göra saker tydligare?
- Hur ser statistiken ut? Vilken företagshälsovård beställs? Är det rätt innehåll? Var ligger fokus? Är det rehabiliterande eller förebyggande insatser? Hur fördelar sig insatserna på individ-, grupp- och organisatorisk nivå?

Deltagare i dessa möten bör vara väl insatta. Minst en chef från er organisation och en representant från facket ska vara med när ni träffar företagshälsovården, som vanligtvis representeras av den som har kundansvaret.

Mer information

Vill du lära dig mer om upphandling av företagshälsovård finns mer information i *”Guide för upphandling av företagshälsovård”* utgiven av Sveriges företagshälsor.

Du kan också alltid kontakta regionalt skyddsombud eller arbetsmiljöansvarig i Byggnads i din region: byggnads.se/regioner